פתח בבור ומסיים בכותל (א)(ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו ג"ט) אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו וליתני אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים נפקא מינה למקח וממכר כדתניא [א]האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים איתמר הבא לסמוך בצד המצר אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות רבא אמר אינו סומך דאמר ליה כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא נמי ממלכנא וחפרנא איכא דאמרי [ב]בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך אפילו לרבנן דאמרי [ג]מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם הוא דבעידנא דקא נטע איתא לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתא לבור ורבא אמר [ג]אינו סומך ואפילו לר' יוסי דאמר [ה]זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו הני מילי התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבור אבל הכא אמר ליה כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סומך בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך מתניתין בשדה שאינה עשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא הא איתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו איכא דאמרי (א) ואיתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך מתניתין בשדה העשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא ניחא אלא לאביי קשיא אמר לך אביי מתני' שבאו לחפור בבת אחת תא שמע [ד]סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריכא ליה ס"ד אמינא כיון דבא בידים ליבעי נמי רווחא טפי קא משמע לן תא שמע מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח

פתח בבור. סמוך לבורו של חבירו והדר סיים אלא אם כן הרחיק מכותל הוה ליה למיתני אלא אם כן הרחיק מבורו דאילו מכותלו כותל הבנוי על גבי קרקע הוא: **מכותל בורו שנינו.** כלומר האי כותל דקתני מכותל בורו קאמר שאף הוא קרוי כותל: **וליתני מבורו של חבירו.** והא ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום ופעמים שהוא סותר אף כותל חבירו אם הוא רחב משלשה: **הא קא משמע לן.** במאי (ב) דתניא מכותל בורו למדנו בה שהכותל בורו של ראשון מילא כל שלשה טפחים שהוזקק גם הוא להרחיק מן המיצר וממאי מדקתני שהחפירות חללו של זה אינה מופלגת מכותלו של זה אלא שלשה טפחים שהוא כונס לתוך שלו נמצא ששלשת הטפחים שכנס גם זה לתוך שלו הכותל מלאם ואשמועינן שיעור רוחב כותלי בור: **ונפקא מינה למקח וממכר.** וא"ת מנלן (ג) שהכותל הראשון הוא הוי שיעור הרחקה מן המיצר והלא לא היה לחבירו בור סמוך למיצר ופליגי בה אביי ורבא ושמעינן ליה לאביי דאמר ראשון אינו צריך להרחיק תריץ הא שמעינן ליה לאביי גופיה דאוקמה כשבאו לחפור בבת אחת שניהן הוזקקו להרחיק כל אחד ואחד שלשה טפחים: **הבא לסמוך.** בורו תחילה בצד המיצר ולחבירו אין שם בור: **העשוייה לבורות.** כגון בית השלחין שצריכה להשקות תדיר: **אפי' לרבנן דאמרי כו'.** דשמעינן מינה אדם צריך לכנוס לתוך שלו כדי שלא יזיק את חבירו ולא אמרינן זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **ליתנהו לשרשים.** אלא סופן שיתפשטו עשרים וחמשה אמה ויזיקו את כותלי הבור: **מרפית לי.** שהיא מרעדת ונדה מחמת המכה: **הא איתמר עלה מכותל בורו שנינו.** ולמדנו בה שאף הראשון הוזקק להרחיק כדי כותל שהוא שלשה טפחים כדאמרן: **אלא לאביי קשיא.** דהוא גופיה אוקים דמכותל בורו שנינו ועל כרחך לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו שיעור כותל כדי הרחקת המיצר הוא אלמא אף הראשון הוזקק להרחיק: **הבא בידים.** קרקע רך מתכתש מאיליו: **זה וזה מרחיק.** אלמא אף על הראשון להרחיק: ה"ג **בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריך סד"א כו'.** כלומר הוא הדין אע"ג דלא בא בידים והאי דנקט (ד) בידים רבותא אשמעינן דאף על גב דבא בידים אין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים:

מתונתא

פתח בבור וסיים בכותל. בקונטרס גרס בתר דשני מכותל בורו שנינו וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ואינו נראה כמו שאפרש ואי גרס לה הכי גרס לה פתח בבור וסיים בכותל וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו וכן משמע מתוך פירוש ר' חננאל ואע"ג דבריש המניח (בבא קמא דף כז.) כי פריך פתח בכד וסיים בחבית לא קא מסיים וליתני ואם הוזק בעל הכד כו' אין לשון הגמרא שוה אלא פעמים מאריך ופעמים מקצר: **מכותל** בורו שנינו. כלומר לא מחלל בורו קאמר אלא מכותל שיש לבור שהראשון הניח כשחפר בורו ומהך מילתא דרב יהודה דייקא לקמן דאסור לסמוך מדהוזקק הראשון להניח כותל ופריך מינה לאביי והשתא לא אפשר למיגרס וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו דא"כ הוה משמע מחלל בורו ומה שפירש הקונטרס דאי הוה תני מבורו הוה ידעינא דמכותל בורו קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין [זה] כונס לתוך שלו כלום כו' גרסת ספרו דחקתו אבל אין נראה דודאי אי תני מבורו הוה אמינא מחלל בורו קאמר ושרי לסמוך ואם הראשון הרחיק מאיליו מן המיצר ג' טפחים או יותר ה"א דהשני יכול לסמוך עד המיצר ואם כן צריך לשנות מכותלו לאשמועינן דאסור לסמוך לרבא ולאביי צריך הרחקה בין שני הבורות ששה טפחים ומיהו יש ליישב הגירסא ופריך אליבא דאביי דאליבא דידיה קיימא דליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים: **למאי** נפקא מינה למקח וממכר. הך נפקותא לא איצטריך לרבא דהא קא משמע לן דאסור לסמוך אלא לאביי דקא סבר מותר לסמוך וקאמר למאי נפקא מינה אי לאשמועינן דבעי הרחקה ו' טפחים ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ו' טפחים: **אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות.** והואיל וכן אינו מזיק לו אם הוא סומך וקשה לרשב"א דהא מפסיד הוא שאם יטע אילן יצטרך להרחיקו יותר מחמת שסומך זה עד המיצר דמרחיקין האילן מן הבור חמש ועשרים אמה[א] וי"ל דמכל מקום אינו עושה לו היזק דהא דמרחיק יותר לא מפני שלא יזיקנו הבור אלא מפני שלא יזיק הוא לבור ולהכי אין לזה להניח מלסמוך בשביל כך דאם לא כן ירחיק כל כ"ה אמה את בורו: **אביי** אמר סומך. אומר ר"י דלשתי הלשונות לאביי דאמר סומך אם בא אחד לחפור בור לאחר מכאן צריך הוא להרחיק כל ששה טפחים[ב]: **לאביי** ניחא. השתא ס"ד דמכותל בורו היינו מחלל בורו ולא דקדק בלשון: **ה"ג** בספרים ישנים סלע הבא בידים כו' וזה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד (ה). וקשה לאביי ה"נ שבאו לחפור שניהם בבת אחת ובא בידים איצטריך ליה סד"א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ"ל והשתא לא היה צריך לאסוקי ובא בידים איצטריך ליה שהרי לא הקשה כלום מבא בידים אלא אגב דאייתי ברייתא מפרש לה ויש ספרים דגרסי טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ופריך לרבא ומשני ה"ה אפי' לא בא בידים ובא בידים איצטריך ליה וכו' ואין נראה לר"ת לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים[ג] ולר"י נראה לחלק שפיר דאע"ג דלא בא בידים שרי לסמוך בבא בידים אסור לסמוך לפי שהקרקע מתבקעת ונופלת קרקע של שדה חבירו[ד]: **מרחיקין** את הגפת כו' טעמא דאיכא כותל כו'. פירוש וקשה לרבא ותימה מאי קושיא הכא ודאי מותר לסמוך בשאין כותל שאין מזיק כלום וכשיחפור זה לעשות כותל יסיר את הגפת וי"ל דהני נמי מקלקלין את הקרקע ויזיק לכותל לכשיבנה אפי' שוב יסיר ועוד אומר ר"י דבכל אלו יש טורח בסילוקן ולכך מעתה יכול לעכב עליו כי יש לחוש שמא לא ימהר לסלקו כשירצה לעשות כותל וא"ת אכתי מאי פריך לרבא הא מפרש טעמא לעיל משום דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי[ה] וי"ל דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי והכא לא פריך אלא אליבא דרבנן[ו]:

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פכ"א מהלכות מכירה הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ה:

ז ב ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף יח:

◆

רבינו גרשום

ומקשינן פתח בבור לא יחפור בור וסיים בכותל דקתני אא"כ הרחיק מכותל חבירו ליתני מבורו של חבירו. והא אכתי לא פריש מילי דבור: א) וג' טפחים הוי במחיצה של לבנים כדקתני באידך פירקין דלעיל בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה: אין ה"נ קתני מתני' אא"כ הרחיק מכותל בורו של חבירו ג' טפחים דהיינו בין בור זה לבור חבירו ו' טפחים והא אתא לאשמועינן דכותל בור ג' טפחים הוי דאי חפיר סמוך לכותל בור חבירו צריך להרחיק ג' ואי עביד כותל לבורו לא צריך הרחקה כלל: הבא לסמוך בצד המצר. כלומר שאם רוצה אחד לחפור בורו סמוך לשדה חבירו הפנויה מבורות: אביי אמר סומך. בצד ממש בלא הרחקה הואיל דאינו מזיק לחבירו דלית ליה לחבירו השתא בור: ורבא אמר אינו סומך. אא"כ ירחיק כדין דאע"ג דלית ליה האידנא אימור אימלוך וחפיר נמי חבירו ואי לא ירחיק האי אתי לאזוקי ליה: שדה העשויה לבורות. שצריכה לבורות דבית השלחין היא (להבירו) ד"ה אינו סומך האידנא בור דהואיל ולא סגי בלא בור ודאי עביד בה בור ואתי לאזוקי אי לא ירחיק: כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות. דבית הבעל היא: דבעידנא דקא נטע אילן איתא לבור. משום הכי מרחיק כ"ה אמות כי היכי דלא ליזלו שרשיו ומזקי לבור אבל הכא ב) דתני במצר כמצר סמיך משום דבעידנא דקא חפיר ליתיה לבור דהיאך: ליתנהו לשרשיו. בההיא שעתא: מרפיית לארעא. וכי בעינא למיחפר בור יפול העפר לתוכו: טעמא דאיכא בור. סמוך ליה מש"ה אינו סומך בלא הרחקה הא דוק מיניה אי ליכא בור סומך למצר חבירו בלא הרחקה: בשלמא להך לישנא. בתראה בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך (מש"ה) [שפיר] מתוקמ' מתני' דקתני הא ליכא בור סמיך בשדה שאינה עשויה לבורות מש"ה אי ליכא בור סמיך ואתיא מתני' כד"ה: אלא להיאך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי. אבל בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך א"כ לא מיתוקמא מתני' אלא אליבא דאביי. אלא לרבא דאמר בין שדה העשויה לבורות בין שאינה עשויה לבורות אינו סומך מתני' קשיא ליה דמתני' דיקא הא ליכא בור סמיך: אמר [לך] רבא. לעולם אינו סומך לא בשדה העשויה לבורות ולא בשדה שאינה עשויה לבורות וממתני' לא מצי למידק הא ליכא בור סמיך דהא איתמר עלה דמתני' לעיל אמר אביי ואי תימא רב יהודה מכותל בורו של חבירו שנינו. מדקתני מכותל בורו מכלל דההוא דחפר מעיקרא הרחיק בורו ג' טפחים כשיעור כותל ולא סמיך בצד ממש בלא הרחקה: ג) מתני' מתוקמ' לד"ה אלא להיאך לישנא דאמר בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא דאמר אינו סומך ניחא ומתוקמא מתני' דתני לא יחפור אא"כ הרחיק לדעתיה ד): אלא לאביי דאמר בין בשדה העשויה לבורות ובין שאינה עשויה לבורות סומך לדעתיה מתני' דקתני אינו סומך קשיא ליה:
אמר לך אביי. לעולם אפי' בשדה העשויה לבורות מצי סמיך אי ליכא בור אלא מתני' דקתני לא יחפור אא"כ הרחיק מיתוקמא כשבא לחפור בבת אחת זה בורו מכאן וזה בורו מכאן ומש"ה צריך להרחיק זה מזה משום רפיות

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז, ב) [לקמן כה: כו:, ב"מ קיז.], ג) [לקמן כב: כה:], ד) לקמן יט. ע"ש [תוספתא פ"א],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' איכא דאמרי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ואיתמר עלה אמר אביי: (ב) רש"י ד"ה הא קמ"ל במאי דקתני מכותל בורו למדנו בה שכותל בורו וכו' מדקתני שחפירות חללו של זה אינה מופלגת. נ"ב כלומר אין הכותל קרויה הפלגה אלא בג"ט לאפוקי בפחות מג': (ג) ד"ה ונפקא וכו' מנלן שכותל הראשון: (ד) ד"ה ה"ג בא וכו' והאי דנקט בא בידים: (ה) תוס' ד"ה הכי גר' וכו' וסד בסיד פי' וקשה לאביי:

◆

מוסף רש"י

מרחיקין את האילן מן הבור. שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומחלידין את הקרקע והכתלים נופלים (ב"מ קיז.).

◆

מוסף תוספות

א. [ד]אע"פ שאינה עשויה לבורות עשויה לאילנות היא. ר"ן. ב. דהיינו כל הרחקת שני בורות כדי שלא יקלקל בורו של חבירו. רשב"א. כיון דהאי ברשות עבד. ריטב"א. ג. דהא אביי ס"ל דאע"ג דכל מרא ומרא מרפי לארעיה, כיון דלא מיתזקא ארעא ברפויא דידיה אלא משום בורו, [לכן כי] ליתיה לבור שרי. ר"ן. ד. [ו]מעכשיו יהא נזוק חבירו בכך. שם. ה. והכא ליכא למימר הכי, דהא גפת וזבל לא מקלקל ליה לארעיה שלא תהא ראויה לעשות בה כותל כשיבא לבנות. רשב"א. [עיין דרישה קנ"ה מז] ו. כיון דלא בעי לרבנן גירי. רמב"ן.

◆

רבינו גרשום (המשך)

קרקע אבל היכא דאינו חופר אלא חד מינייהו כדקא משמע ותני דעשויה לבורות לחבירו נמי אבל עדיין לא עשאו ואתי זה אחר לחפור אהאי לעולם סמיך אמיצריה הואיל דעדיין לא נחפר בורו של חבירו: סלע הבא בידים. ארץ שהיא רכה שיכולין לחופרה ביד בלא חפירה אם בא זה בעצמו וזה בעצמו לחפור זה חופר בורו כו' וסד בסיד כדי שלא יפול אלמא דלא סמיך וקשיא לאביי אמר לך אביי לעולם לא קשיא לי בא בידים שאני דהואיל דסלע תיחוח הוא מש"ה צריך הרחקה זו דלא אתי למנפל אבל בעלמא סמיך: ודקארי לה. משום קשיא מאי קארי וכי לא היה יודע דהיכא דבא בידים צריך הרחקה טפי ומאי טעמא מקשה ליה. אמר לך המקשה לעולם משום קושיא קא מייתינא לה והאי דקתני מתני' בא בידים הוא הדין נמי בשאר קרקע שלא בא בידים דצריך הרחקה אבל מש"ה מתני בא בידים טפי משאר קרקע דאיצטריך למיתנייהו דס"ד כו' קמ"ל דלא צריך ריחוק טפי משאר קרקע. ולעולם לא מצי סמיך ה) ותיובתא דאביי ואביי מתרץ לה ו) נפל שאני. כפ"ה: איכא דאמר סלע הבא בידים. כלומר סלעים המונחין בין מיצרי השדות לסימן והיכר מחיצה בין זה לזה השתא אם היו מונחין הני סלעים בידים צריך להרחיק [שלשה טפחים] דלא סמך דכיון דמונחין בידי אדם מתפוצץ הקרקע. הא לאו בידים אלא הכי הוי מששת ימי בראשית דקיימא האי סלע בין המצרים הללו מצי סמיך אמיצריה משום דלא אתיא להתפוצץ אלמא דסמיך וקשיא לרבא דלעיל פסיק ואמר לא סמיך. למ"ה: גפת. פסולת זיתים שמוציאין מבית הבד: ואם הוא

א) [מכאן ועד זה נותן טפח ומחצה נראה דשייך להלן בסמוך אחר תיבות לא צריך הרחקה כלל]: ב) [אבל הכא דרוצה לחפור סמוך למיצר סמיך וכו']: ג) [חסר כאן וצ"ל מתני' בשדה העשויה לבורות וד"ה אלא להיאך לישנא וכו']: ד) אא"כ הרחיק לדעתיה בשדה העשויה לבורות:

ה) [נראה דצ"ל ולעולם לא מי סמיך אפי' בשאר קרקע שלא בא בידים ותיובתא דאביי וכו']: ו) [נראה דצ"ל שבאו לחפור בבת אחת]: